

Een gebroke wereld maar nog altijd schepsel Gods

Van der Walt, B.J. 2010. **At home in God's world: a transforming paradigm for being human and for social involvement.**
Potchefstroom: The Institute for Contemporary Christianity in Africa.
557 p. Price: R150,00. ISBN: 978-1-86822-570-5.

Resensent: S. Griffioen
Departement Filosofie, Vrije Universiteit, Amsterdam

We verkeren in deze wereld niet als bannelingen; en het is ook geen vreemde wereld waarin we thuis zijn. Gods woord richt zich niet alleen tot ons innerlijk, onze ziel, tot het vrome gemoed, enzovoort, maar tot onze volle persoon. Deze boodschap roept ons ook niet weg uit de hectiek van het dagelijkse leven, maar drukt ons juist op onze verantwoordelijkheid voor een wereld die bij alle gebrokenheid nog altijd schepsel Gods is en op velerlei wijze de glorie van de Schepper toont. Zie hier de bijbelse leidraad van dit boek.

Het gaat de auteur om heel de Schrift, heel de mens en heel de werkelijkheid. Naar zijn overtuiging heeft het christendom in Afrika een blikverruiming in deze zin dringend nodig. Het boek is geschreven vanuit een bezorgdheid zoals die door T. Adeyemo werd verwoord:

For decades in Africa, evangelism and missionary activities have been directed at getting people saved (i.e. spiritually) but losing their minds. Consequently we have a continent south of the Sahara that boasts of an over 50% Christian population on the average, but with little of no impact on society. (p. 412.)

En het gezochte paradigma waarvan de ondertitel spreekt? Voor wie de auteur kent, komt het niet als een verrassing dat reformatorische wijsbegeerte een sleutelrol krijgt toebedeeld in het formuleren van dit paradigma. Het is bepaald niet voor het eerst dat de auteur hierover schrijft. Maar dit boek heeft toch een eigen invalshoek. Om de vergelijking te beperken tot het voorafgaande werk, *Transforming power* (Potchefstroom: 2007): dit laatste boek was vooral een tijds-

kritiek; Van der Walt gebruikte de reformatorische wijsbegeerte om de geest van de eeuw te diagnosticeren. De uitslag luidde dat we in “bezet gebied” leven en dat de heersende geest die van het secularisme is. *At Home* benadert daarentegen de werkelijkheid vooral positief, als Gods wereld. Ik zoek in deze opzet de reden waarom de auteur nu ook de reformatorische wijsbegeerte op een nieuwe manier wil introduceren.

Op weg naar de reformatorische wijsbegeerte maakt de auteur een tussenstop bij Calvijn. Dit onderdeel bevat voor de kenner geen nieuw materiaal, maar onderscheidt zich nochtans door evenwichtigheid: behalve de sterke punten (Calvijns anti-scholastieke, bijbelse instelling) krijgen ook zwakke aandacht, vooral de doorwerking van een ziel-lichaam dualisme. In zekere zin ligt het voor de hand dat Van der Walt van hieruit zou doorstoten naar de mensleer van D.H. Th. Vollenhoven, want hierin ligt immers naar zijn overtuiging het antwoord op wat bij Calvijn nog problematisch bleef. In plaats daarvan biedt de auteur eerst een breed overzicht van waar en door wie de reformatorische wijsbegeerte beoefend werd en wordt. Het overzicht stelt hem in de gelegenheid zijn Afrikaans publiek duidelijk te maken dat deze wijsbegeerte van meet af een Afrikaanse component had, en wel in de figuur van Hendrik Stoker (1899-1993). Aan diens nagedachtenis, samen met die van D.H. Th. Vollenhoven (1892-1978) en H. Dooyeweerd (1894-1977), is dit boek opgedragen. Met de introductie van de verschillende Afrikaanse generaties van leerlingen wil Van der Walt ook een lacune opvullen in *Geschiedenis van de reformatorische wijsbegeerte* van J. Stellingwerff (2006). Zijn bezwaar is dat laatstgenoemde de Afrikaanse tak voorgestelde als import van wat elders zich ontwikkeld had (p. 129, 130).

Dan volgt het uitgebreide hoofdstuk over Vollenhoven. Het gaat om diens mensleer, maar anders wat je bij filosofen doorgaans vindt, ligt deze antropologie ingebed in een geschiedschrijving van de wijsbegeerte. Welnu, in dit hoofdstuk krijgt de lezer een inleiding tot Vollenhovens “consequent probleemhistorische methode” en de bijbehorende typologie. Wat dit onderdeel extra waardevol maakt, is de medewerking van Kor Brill – kenner bij uitstek van dit onderwerp. Zoals in elk onderdeel het geval is, biedt het boek ook hier een bibliografisch overzicht van wat er in de Engelse taal verscheen. Met gepaste trots, als voorzitter van de “Stichting Vollenhoven”, meld ik dat dit overzicht een aantal recente titels vermeldt, dankzij publicaties van John Kok (Sioux Center), Kor Brill en Antony Tol (Nederland), en ten laaste ook van Bennie van der Walt zelf.

Daarna volgt een hoofdstuk over de doorwerking van Vollenhovens mensleer, waarover ik het zo dadelijk nog wil hebben, en een afsluitend deel over “A Christian social philosophy”. Ook dit gedeelte biedt weer een overzicht van wat op allerlei onderdelen verscheen. Ik kan niet beoordelen in hoeverre dit alles in een Afrikaanse behoefte voorziet, maar durf wel te stellen dat het boek ook elders vanpas komt, en bijvoorbeeld een verrijking zou betekenen voor de literatuurlijsten van de Internationale Master Christian Studies in Science and Society aan de Vrije Universiteit, Amsterdam.

Uiteraard valt er ook wel op het boek af te dingen. Ik beperk me tot twee punten.

De introductie bevat een verontschuldiging voor het ontbreken van een gestructureerde overgang tussen mensleer en sociale filosofie (p. 11). De schrijver noemt ter plaatse een aantal principes aan de hand waarvan lezers deze onvolledigheid “gemakkelijk” kunnen aanvullen (p. 11, 12). Ik proef hier toch een structureel compositieprobleem. Het probleem is mijns inziens dat Vollenhovens geschiedschrijving van de filosofie niet zelf een overgang naar een sociale filosofie biedt. Van der Walt had hier zelf met behulp van de in de inleiding genoemde principes (p. 11, 12) een overgang moeten banen. In plaats daarvan vinden we nu een uitweiding van bijna 40 bladzijden (p. 367-405) over de doorwerking van Vollenhovens mensleer in een historische controverse, namelijk over de opstanding van het lichaam naar aanleiding van Vraag 57 van de Heidelbergse Catechismus. Zonder het belang van deze kwestie te willen wegwuiven, meen ik toch dat ze het gemis aan een systematisch hoofdstuk niet kan compenseren.

Het gemis aan een goede verbinding tussen antropologie en sociale filosofie doet zich ook nog elders gevoelen. Ik bedoel de passages over mensenrechten (p. 492-493). Hier zou nu juist een antropologische fundering gewenst zijn. Ik denk aan een universeel recht op bescherming van menselijk leven als keerzijde van de roeping die in het beelddrager Gods-zijn besloten ligt. Van der Walts verwijzing naar “God’s call” wijst ook in deze richting. Vervolgens beperkt hij echter de reikwijdte van “God’s call” door deze rechten te verbinden met de “specific calling of each societal relationship”. Zo laat hij mijns inziens alleen plaats voor rechten die onder een specifiek verband vallen: rechten van de mens als staatsburger, als gezinslid, als werkgever of werknemer, als docent of scholier, enzovoort. Mijns inziens is dit te weinig. Ook Dooyeweerd, die naar ik meen te weten pas na zijn emeritaat een plaats vond voor mensenrechten (en supranationale instanties zoals de VN), heeft altijd geleerd dat

gestructureerde verbanden niet het gehele leven omvatten. Er zijn om te beginnen de “interlinkages”, d.w.z. de ongestructureerde relaties tussen verbanden onderling; er zijn ook de vele niet nader te structureren intermenselijke relaties – bijvoorbeeld mijn relatie tot een illegaal hier verblijvende vreemdeling die naast me komt zitten in de trein, of het slachtoffer dat op een Samaritaan wacht. Ik zie het als een onopgeefbare verworvenheid dat het slachtoffer nu een mensenrecht op hulp aan zijn kant heeft, ook al kan dit recht niet zo maar in positief geïnstitutionaliseerd recht worden omgezet. De problemen die Van der Walt noemt (botsingen tussen rechten, reductie van “recht” tot “rights”, enz.) zijn helaas alle reëel, maar geven geen reden om “human rights” te vervangen door specifieke rechten van institutioneel bepaalde en dus ook beperkte reikwijdte. Mijns inziens komt een sociale filosofie (ook een reformatorische) er niet uit, tenzij dan antropologisch gefundeerd.

Tenslotte: ongeacht de genoemde problemen, spreek ik de hoop uit dat het boek in vele handen komt; en dat de verwachting van de auteur (en de recensent) bewaarheid zal worden dat het aarden vat van de reformatorische filosofie een paradigma van grote waarde bevat.